

# II RIIGIKOGU

9. istungjärk. **Protokoll nr. 298 (46).** 1925. a.

**II Riigikogu koosolek 17. detsembril 1925. a. kell 10 hom.**

Kokku on tulnud 90 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: Riigivanem **J. Teemant**, siseminister **K. Einbund**, sõjaminister **J. Soots**, haridusminister **J. Lattik**, põllutöominister **H. Laretei**, töö-hoolekandeminister **Chr. Kaarna**, kohtuminister **T. Kalbus**.

Päevakord:

1. Kommisjonide täiendavad valimised.
2. O. Gustavson'i küsimine põllutöoministrile ehitusplatside mitteväljaandmise kohta Simuna alevikus.
3. Vabariigi Valitsuse vastamine E. Jonas'e, A. Jõeäär'i, O. Gustavson'i ja J. Piiskar'i arupärimise peale Rannu maatöoliste seltsi sulgumise kohta.
4. Läbirääkimised Vabariigi Valitsuse vastamise puhul L. Johanson'i, J. Piiskar'i ja B. Eilman'i arupärimise peale tööpuuduse vastu võitlemise ja tööstuselu tõstmise asjus.
5. Läbirääkimised Vabariigi Valitsuse vastamise puhul Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma arupärimise peale poliitilise surve ja tagakiusamise kohta.
6. Läbirääkimised Vabariigi Valitsuse vastamise puhul E. Masik'u, E. Veberman'i ja M. Neps'i arupärimise peale Vabariigi Valitsusele.
7. Läbirääkimised Vabariigi Valitsuse vastamise puhul A. Jõeäär'i, J. Piiskar'i ja L. Johanson'i arupärimise peale „Scheel ja Ko“ pangamajas ettetulnud tulude varjamise ja väärnähtuste asjas.
8. Läbirääkimised Vabariigi Valitsuse vastamise puhul O. Gustavson'i, J. Vain'i, E. Jonas'e ja J. Tiks'i arupärimise peale alevite osavõtust kõrvaldamise kohta maakonnanõukogude valimistelt.
9. Läbirääkimised Vabariigi Valitsuse vastamise puhul M. Laarman'i, P. Järve ja M. Martinson'i arupärimise peale uute lapi talude loomise asjas riigi rendimaadel.
10. Läbirääkimised Vabariigi Valitsuse vastamise puhul J. Piiskar'i ja J. Tiks'i, E. Jonas'e ja A. Vomm'i arupärimise peale kaitseliidumaksu asjus.
11. Läbirääkimised Vabariigi Valitsuse vastamise puhul O. Gustavson'i, J. Vain'i ja E. Jonas'e arupärimise peale endiste rendikohtade ülevõtmise kohta metsavahikohtadeks Paadremaal ja Hiiu-Kõrgessaares.
12. Läbirääkimised Vabariigi Valitsuse vastamise puhul 26 Riigikogu liikme arupärimise peale tööliste palga maksmatajätmise kohta Vene-Balti tehases ja mujal.
13. Sõjavarustuse võla kohta Eesti ja Briti valitsuste vahel sõlmitud kokkuleppe kinnitamise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.
14. Piirituse, viina, napsi ja likööri müügi seaduste osalise muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.
15. 1926. a. tegelikkude kaitsevæteenistusse võtmise ja sellest vabastamise seadus — riigikaitse komisjoni ettepanek.
16. Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldusseadus — II lugemisel.
17. Põlise tarvitamise ja eluaseme seadus — maakomisjoni ettepanek.
18. Kogukondade ja asutuste rendimaade korraldusseadus — maakomisjoni ettepanek.
19. Üüriseaduse muutmise ja ärakaotamise seadus — II lugemisel.

Koosolekut juhatab abiesimees **A. Jürman**.

Sekretääri kohal abisekretäär **L. Raudkepp**, vahepeal sekretäär **J. Holberg**.

Koosolek algab kell 10.15 min.

**1. Päevakorra muutmine.** Juhataja **A. Jürman**: Avan Riigikogu koosoleku.

**A. Jõeäär** (stp): Panen ette päevakorra 7. punkt—läbirääkimised Vabariigi Valitsuse vastamise puhul Riigikogu liikmete A. Jõeäär'i, J. Piiskar'i ja L. Johanson'i arupärimise peale „Scheel ja Ko“ pangamajas ettetulnud tulude varjamise ja väärnähtuste asjas — ümber paigutada päevakorra 3. punktiks. See on kaunis suure tähtsusega küsimus ja võib olla, et meie teiste päevakorra-punktide arutamise tõttu täna selle päevakorra-punktini ei jõua, kuna aga küsimus kiiret lahendamist vajaks.

(Sekretääri kohale asub sekretäär **J. Holberg.**)

**M. Laarman** (põl): Ma teeksin ettepaneku, tänase koosoleku päevakorrast välja jätta need punktid, mis arupärimisi käsitavad, nimelt päevakorra-punktid: 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, ja 12. Teiseks teen ettepaneku, lõpuosas välja jätta päevakorra-punktid 16, 17, 18, ja 19, see on popsiseadus ja üüriseadus. Ma põhjendaksin oma ettepanekut sellega, et meil on hulk seaduseelnõusid, mis kiireks on tunnustatud ja mis enne pühi tahetakse vastu võtta. Peale selle on praegu lõpul lisa-eelarve läbivaatamine, mis tuleb vististi kas täna õhtul või homme vastuvõtmisele, ja mina arvan, kui meie tahaksime täna nende päevakorra-punktide arutamisele minna, et meie seda ei jõuaks. Arupärimiste peale läbirääkimiste väljajätmist põhjendaksin ma sellega, et uued Vabariigi Valitsuse liikmed ei ole vististi veel saanud tutvuneda ja seisukohta võtta päevakorras olevate küsimuste kohta. Meie peaksime neile aega andma seda teha. Päevakorra täiendamise kohta teeksin ettepaneku, üles võtta päevakorda tänaõhtuse koosoleku päevakorra-punktid.

**O. Gustavson** (stp): Härra Laarman'i ettepaneku esimene pool võiks ju kaalumisele tulla selles mõttes, kui Vabariigi Valitsus tõesti aega ei ole saanud seisukohta võtta. Aga millele vastu vaidlema peab, on teine pool tähendatud ettepanekust. Härra Laarman ütleb, et päevakorras olevat mitmed kiireks tunnustatud seaduseelnõud. Ma arvan, härradel põllumeestel tohiks küll selge olla kõigist sennistest läbirääkimistest Riigikogus, et kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldusseadus on tunnustatud üheks kõige-kiiremaks seaduseelnõuks. Nüüd oleks huvitav kuulda, millal ja kelle poolt on ses suhtes ette võetud revisjon, mille tagajärjel kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldusseadus on pidanud langema mittekiirete seaduseelnõude hulka. Avalikult ei ole sellest midagi kuulda olnud. Ma vaidlen tehtud ettepaneku teisele poolele vastu, leides, et ei saa lubada tänasest päevakorrast välja jätta päevakorra-punkti 16., kui üht sarnast, mis on kiireks tunnustatud ja mis tuleks esimeses järjekorras arutusele võtta.

Juhataja **A. Jürman**: Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Laarman'il.

**M. Laarman** (põl): Vastuvaidluse juures peaks härra Gustavson tarvitama üldist mõõdupuud, et mitte teise kõneleja mõtteid

ümber käänata. Mina ütlesin selge sõnaga: niisuguseid kiire iseloomuga seaduseelnõusid, mida meie jõuame enne pühi vastu võtta. Selle suure seaduse juures, kus meie oleme 5 kunni 6, või enam koosolekuid kulutanud ja teisel lugemisel kolmanda paragrahvi juurde saanud, peaks härra Gustavson sellest ise järeldusi tegema, aga teise kõneleja sõnu ümber pöörata, see ei ole küll aus.

**O. Gustavson** (stp): Palun need 2 ettepanekut lahus hääletada.

**L. Johanson** (stp): Teen ettepaneku, päevakorra 16-da punkti, kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldusseaduse päevakorrast väljajätmist eraldi hääletada. Nimelt on juba Riigikogu mitu korda seisukohta võtnud sarnaste väljajätmise-ettepanekute vastu ja on senni nad tagasi lükanud. Neil kordadel on sealt poolt, kust ettepanekud tehakse, ette toodud samasugused põhjendused. Mis puutub arupärimiste väljajätmisesse, siis tegi, kui ma õieti härra Laarman'i seletustest aru sain, tema Vabariigi Valitsuse volitusel oma ettepaneku. Neil ei ole mingit põhjust temalt notaariuse antud tunnistust nõudma hakata, kas ta tõesti Vabariigi Valitsuse esitaja on. Selles asjas on pretsedente olemas. Täna esitas teedeministrit rahaasjanduse komisjonis härra Tonkman kõige suurema eduga, protesti peale vaatamata, ja miks ei või siis siin härra Laarman tervet Vabariigi Valitsust esitada. Kui niisugune uus kord on sisse seatud, siis meie, kui opositsioonis oleval, selle vastu nii väga vaielda ei saa.

**A. Jõeäär** (stp): Palun härra Laarman'i ettepanekust lahus hääletada ka punkt 7-da väljajätmise küsimus.

Juhataja **A. Jürman**: Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Laarman'il.

**M. Laarman** (põl): Kahjuks pean ma härra Johanson'i tähenduse kohta ütleva, et ma Vabariigi Valitsuse volitusel ei räägi, vaid mul on au iseene nimel ettepanekuid teha. Oma motiivides tähendasin ma, et vaevalt on Vabariigi Valitsus neisse küsimustesse süveneda suutnud, ja et meil kiiremaid seaduseelnõusid on, et siis midagi katki ei lähe, kui meie nad edaspidiseks arutamiseks jätame. Teiste sõnu ei maksaks mitte ümber käänata.

Juhataja **A. Jürman**: Päevakorra kohta on tehtud järgmised parandusettepanekud, nimelt rkl. Laarman'i poolt — välja jätta tänasest päevakorrast punktid 2, 3, 4, 5, 6, 7,

8, 9, 10, 11, 12, 16, 17, 18 ja 19, selle juures on tehtud ettepanek eraldi hääletada punktid 7 ja 16.

**O. Gustavson** (stp): Ma palun punkt 2. lahus hääletada.

Juhataja **A. Jürman**: Palutakse lahus hääletada, või, härra Laarman, kas võtate tagasi punkt 2-se?

**M. Laarman** (põl): Võtan punkt 2. tagasi.

Juhataja **A. Jürman**: Peale selle on tehtud rkl. Jõeäär'i poolt ettepanek, päevakorra 7-mes punkt, kui ta sisse jäetakse, paigutada päevakorra 3. punktiks. Esiteks tuleb hääletamisele rkl. Laarman'i ettepanek. Siin tuleb lahus hääletada punkt 7. ja 16. Asun päevakorra-punktide 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 17, 18, ja 19 väljajätmise hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 33, vastu 25 häält, seega on ettepanek vastu võetud. Asun päevakorra 7-da punkti väljajätmise hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 35 häält, vastu 30, seega on ettepanek vastu võetud. Asun päevakorra-punkt 16. hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on saanud poolt 29 — vastu 33, seega on ettepanek tagasi lükatud. (Vahelhüüe: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: ettepaneku poolt on 31 häält, vastu 38 häält, — seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Laarman'i ettepaneku teine osa — täiendada tänast päevakorda õhtuse koosoleku päevakorra-punkti-dega.

**M. Laarman** (põl), kohalt: Võtan oma ettepaneku teise osa tagasi.

Juhataja **A. Jürman**: Rkl. Laarman on oma ettepaneku teise osa tagasi võtnud, mispärast see hääletamisele ei tule. Seega on päevakord kindlaks määratud.

## 2. Teadaanne Riigikogu abiesimehe T. Kalbus'e lahkumise kohta.

Enne päevakorra juurde asumist on mul Riigikogule teatada, et Riigikogu juhatusel on järgmine teadaanne tulnud Riigikogu abiesimehe Kalbus'e poolt: „Riigikogu juhatusel.

Teatan, et ma Riigikogu abiesimehe kohused maha panen. Tallinnas 15. detsembril 1925. a. T. Kalbus“.

**3. Kommisjoni täiendav valimised.** On esitatud järgmised ettepanekud: põllumeestekogude Riigikogu rühma poolt — üldkommisjoni valida rkl. Teemant'i asemele rkl. Tupits, maaseaduse põhjal võõrandatud maade eest tasumaksmise seaduse komisjoni valida rkl. Teemant'i asemele rkl. K. Tamm.

Rkl. Kalbus'elt on teadaanne esitatud: „Teatan, et ma üld-, koosseisu ja Vene-Balti tehaste komisjonist tagasi astun.“

Põllumeestekogude Riigikogu rühma poolt on ettepanek: Vene-Balti tehaste komisjoni valida rkl. Teemant'i asemele rkl. Holberg.

Asunikkude, riigirentnikkude ja väikepõllupidajate Riigikogu rühma poolt on ettepanek, valida riigikaitse komisjoni ja väliskomisjoni rkl. Penno ning Eesti panga tegevuse läbivaatamise komisjoni rkl. Köster ja põhiseaduse § 67. tarvitamise korra seaduseelnõu väljatöötamise komisjoni rkl. Krass.

Rkl. Laretei teatab: „Teatan, et astun tagasi välis-, riigikaitse, Eesti panga tegevuse läbivaatamise ja põhiseaduse § 67. tarvitamise korra seaduseelnõu väljatöötamise komisjonidest“.

Kui selle vastu ei vaielda, siis panen need ettepanekud korraga hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanekud kandidaadid vastavatesse komisjonidesse valitud.

## 4. O. Gustavson'i küsimine põllutöoministri ehitusplatside mitteväljaandmise kohta Simuna alevikus ja põllutöoministri vastamine küsimise peale.

**O. Gustavson** (stp) (loeb):

1. Mil põhjusel on siiaaani viivitatud nende ehitusplatside väljaandmisega Simuna alevikus, mis planeeriti juba 1924. a. kevadel ja lubati otsekohe välja anda?

2. Kas kavatakse põllutöominister astuda samme selleks, et tähendatud ehitusplatsid kiires korras väl-

ja antaks?

Põllutöominister **H. Laretei**: Härrad Riigikogu liikmed! Sellest küsimisest paistab, nagu ei oleks Simuna alevikus krunte välja antud. Seal on planeeritud 38 krunti, neist on välja antud 15 enampakkumise teel ja 4 krunti ilma enampakkumiseta, kus ehitused juba peal on olnud. 2 krunti on välja antud laadaplatsi jaoks ja üks spordiplatsi jaoks. Üle on jäänud 15 krunti, mida tarbekorral kavatakse välja anda.

**5. Sõjavarustuse võla kohta Eesti ja Briti valitsuste vahel sõlmitud kokkuleppe kinnitamise seadus — I lugemisel.**

Sõjavarustuse võla kohta. Kuna härradel Riigikogu liikmetel on teada selle läbirääkimise käik, mis meie esitaja härra kindral Laidoner'i poolt Londonis peeti, ja arvamisel olles, et härrad Riigikogu liikmed on ka seaduse seletuskirja läbi lugenud, teen ilma pikema sissejuhatusega rahaasjanduse komisjoni nimel ettepaneku, seadus I lugemisel vastu võtta.

**Juhataja A. Jürman:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

**Aruandja K. Kornel:** Teen ettepaneku, seaduseelnõu teisele lugemisele asuda ilma kolmepäevalist vaheaega pidamata I ja II lugemise vahel.

**Juhataja A. Jürman:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

**6. Piirituse, viina, napsi ja likööri müügi seaduste osalise muutmise seadus — I lugemisel.**

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **B. Oja:** Piirituse, viina, napsi ja likööri müügi seaduste osalise muutmise seadus on tingitud tshekisüsteemi ärakaotamisega. Selle seaduse järgi algaks vaba viinamüük alates 1. jaanuarist 1926. a. Piirituse ja viina müügi seadus on Riigikogu rahaasjanduse komisjoni poolt vastu võetud, kuid on arvata, et meie ei jõua seda seadust käesoleval istungjärgul vastu võtta. Omavalitsused ei ole tshekkide trükkimisega algust teinud, ja kui nüüd ei taheta vabamüüki avada ja uuesti tshekisüsteem maksma panna, siis jääks igapäev sisse tulemata 1. jaanuarist 1926. aastast umbes 3 miljonit marka, sest et tshekke ei ole. Teised muudatused, mis käesolevas seaduses ette nähtud, on kõik tshekisüsteemi ärakaotamisega ühenduses. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

**Juhataja A. Jürman:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

**Aruandja B. Oja:** Teen ettepaneku, kodukorras ettenähtud kolmepäevalist vaheaega I ja II lugemise vahel mitte pidada.

**Juhataja A. Jürman:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

**7. 1926. a. tegelikku kaitseväeteenistusse võtmise ja sellest vabastamise seadus — I lugemisel.**

Sõna on aruandjana riigikaitse komisjoni esimehel rkl. Anderkopp'il. Riigikaitse komisjoni aruandja **A. Anderkopp:** Austatud Riigikogu liikmed! Riigikogus on praegu lõpulikul läbivaatamisel kodanikkude kaitseväeteenistusse võtmise seadus, nimelt riigikaitse komisjonis, kus seaduseelnõu arutusel ja teine lugemine peaaegu lõpetatud. Ei ole lootust, et see seaduseelnõu jõuaks veel enne jõulu, käesoleva nädala jooksul, lõpuliku kuju omandada ja Riigikogu ta, kui suure ja põhjaliku seaduseelnõu, vastu võtta. Kuna kevadine nekrutite võtmine õige lähedale hakkab jõudma, sellepärast on tarvis, et juba enne uut aastat sellekohane seaduseelnõu välja antakse, kus kord ära määratakse, missugusel alusel noorimehi kaitseväeteenistusse kutsutakse. Sellest seisukohast välja minnes, on Vabariigi Valitsus esitanud eelnõu, mille ka läbi vaadanud riigikaitse komisjon. Põhimõtted ja üksikasjalik tekst, mis käesolevas seaduseelnõus ette nähtud, ei lähe lahku sellest korrast, mis käesoleval aastal maksis. Tähendab korrast, mida Riigikogu senni juba seadusega kinnitanud on. On tehtud ainult kaks muudatust: üks täielikult redaktsiooniline ja teine on kooskõlla viidud nende määrustega kaitseväeteenistusse kutsumise korra kohta, mis Vabariigi Valitsus nende õiguste põhjal, mis temale põhiseadus annab, maksma on pannud. Need on lahkuminekul sellest korrast, mis käesoleval aastal maksis, sellepärast oleks üleliigne pikemalt selle seaduseelnõu juures peatuda, vaid ma lubaksin lugupeetud härra juhataja loaga ettepaneku teha — käesolev seadus I lugemisel vastu võtta. Ühtlasi paluksin, kui härra juhataja sellega nõus on, Riigikogul otsustada käesoleva seaduseelnõu arutamisel kolmepäevalisest tähtajast I ja II lugemise vahel mitte kinni pidada.

**Juhataja A. Jürman:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu esimesel lugemisel vastu võetud.

Ettepanek on tehtud, käesoleva seaduseelnõu juures kolmepäevalisest vaheajast I ja

II lugemise vahel mitte kinni pidada. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

**8. Kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldusseadus — II lugemisel.** Järjekorras on sõna § 3. kohta rkl. Masik'ul.

**E. Masik** (põl), kohalt: Ei tarvita.

**K. Tamm** (põl): Lugupeetud Riigikogu liikmed!

Kõigepealt tahaksin ette kanda oma parandusettepanekud § 3. kohta.

Teen ettepaneku, § 3 järgmisel kujul vastu võtta: „Maade korralduse nõudmise õigust ei ole maakasutajal:

a) kui temal on mujal maad eraomanduseks ehk põliselt tarvitada;

b) kui riik ehk maaomanik kindlustab temale iseseisvaks asumiseks maatüki, mis oma väärtuse ja otstarbe poolest tema käes kasutada olevale maatükile vastab;

d) kui kasutuses oleva maatüki eraldamine peakoha ühtlust rikub ehk majapidamisele tõsiseid takistusi teeb ja võimalik ei ole maakasutajale samast maakohast mujalt maad eraldada;

e) kui peakoht, millest eraldamine sünnib, on alla 25 hektaari; on aga peakoht 15 kunni 25 hektaari suur, on maakasutajal õigus nõuda peakohast siiski eluasemeks hoone aluse ja õue-maa eraldamist, kuid mitte üle ühe kolmandiku hektaari kasutatavast maast, kui litr. d tähendatud põhjused eraldamist ei takista;

f) kui maakasutaja on kaotanud rendiõiguse kohtuotsuse alusel;

g) kui maakasutaja on kohtu poolt lõplikult süüdi mõistetud õiguste kaotamisega, varguse, võõra vara omandamise, raiskamise, kelmuse, liiakasu võtmise ehk varastatud asjade ostmise eest.

Märkus: Punktide d ja e põhjal maata ja eluasemeta jäänud isikutele annab põllutöoministerium maad riiklikust maatagavarast väljaspool maaseaduse § 20-das ettenähtud korda. Niisama annab põllutöoministerium maaomanikule viimase soovil eelpool ettenähtud korras võõrandatud maa asemel riigi maad ehk muid soodustusi riigi tagavaramaade tarvitamise suhtes.

Lähemad määrused sarnase maa-andmise kohta annab Vabariigi Valitsus põllutöoministri ettepanekul“.

Põhjuseks, miks mina talu miinimumiks võtsin 25 hektaari, on muuseas popsidekongressi otsus, mis vastu võetud Võrus läinud aastal. Pikema seletuse selle kohta annab

„Vaba Maa“ nr. 96—28. IV. 24. a. Popse ja põllupidajaid oli kogunud Võrus „Endla“ seltsi ruumidesse ligi tuhande isiku ümber. Sellel kongressil leiti, et kunni 5 hektaari kogusuuruseni võiks popsile maad eraldada sel juhtumisel, kui talu on üle 25 hektaari suur. Nii siis leidsid asjasthuvitatud isikud, et see norm neid rahuldab ja sellepärast kaugemale minna ei pruugiks. See seisukoht oleks ka kooskõlas endise Vabariigi Valitsuse seisukohaga. Nii et see seisukoht ka vabadikkudele vastuvõetav on, sellepärast ei peaks Riigikogu enamusel selle vastu midagi olema.

Mis puutub sellesse, et vabadikud mõnel asjaolul talust maad ei või saada ja seda muuseas juhtumistel, kui talu majapidamine selle läbi kannatab, siis on ka ainukene riik, kus ülepea osalisele talumaade võõrandamisele on asutud, nimelt Soome, ka neist printsiipidest kinni pidanud, nimelt Soome popsiseaduse § 28 ütleb järgmist: „Kui maade otstarbekohane korraldamine nõuab, et popsnik asuks uuele maa-alale, võib teda sundida seda tegema, tingimisel, et temale antav uus maa-ala vastaks sellele, mida tema rendilepingu põhjal kasutab“. Kahjuks ei ole meil seda ette nähtud. Edasi kõlab Soome § 28: „Sama kohustus maksab juhtumisel, kui rendileandja tarvitab popsi käes olevat maa-ala uue asutamiseloleva tööstusasutuse tarbeks, või varem asutatud tööstusasutuse laiendamiseks“.

Nimelt on siin ette nähtud see juhtumine, kui taluperemehel veel mingisugune tööstus on olemas oma talus või ta kavatses mingisuguse tulutoova tööstuse seal asutada, siis annab Soome seadus õiguse popsi maast ilma jätta. Edasi ütleb Soome seadus: „Kui popsniku üleviimise võimalusi ei ole või üleviimine muutuks nii kalliks, et see ei näi olevat otstarbekohane, ja kui popsi maa on peatalu ehituste ja põldude otstarbekohasele korraldusele ja tarvitamisele nähtavaks takistuseks ees, võib väljaostu õiguse popsnikule andmata jätta.“ Seega on siin kaugemale mindud, kui ükski meie parandustest seda ette näeb. Siis peataksin ma veel paranduse põhjendamise juures. Siin on enam-vähem aluseks võetud selle paranduse juures valitsuse redaktsioon. Siiski olen ma mõned muudatused ette võtnud, näiteks ei ole ma sõna „vabadik“ mitte tarvitanud, mis Vabariigi Valitsuse projektis ette tuleb. Siis olen mina leidnud, et ei ole võimalik kohtuotsuste vahel vahet teha, et kohtuotsuseid tuleb ühte viisi austada. Sellepärast ei võinud ma pooldada seda seisukohta, mille komisjon võttis § 3. lit. b kohta, nimelt on komisjon öelnud, et õigust ei ole maakasutajal maasaimiseks, kui kasutaja on kaotanud selleks õiguse

kohtuotsuse alusel lepingutingimiste täitmatajätmise pärast. Viimased sõnad „täitmatajätmise pärast“ olen mina välja jätnud, sest kui juba seadusejõusse astunud kohtuotsus olemas on, siis ei või meie seda hakata analüüsima, vaid tuleb tema järgi käia ja mingisuguseid erandeid tegema hakata ei oleks õige kohtuotsuste autoriteedi seisukohast. Siis olen ma välja jätnud kõik need kitsendused, mis komisjon oli teinud, punkt c all selle kohta, et tunnustada ainult kohtuotsuseid, mis teatava tähtaja jooksul olid tehtud, või kus karistuse kandmine teatava tähtaja jooksul oli möödunud, selleks ei olnud ka komisjonil mingisuguseid põhjusi ette tuua, ja selle kohta seletas juba eelmisel koosolekul rkl. härra Sepp, et need parandused, mis komisjon siin sisse on viinud, arvustust välja ei kannata. Siis tõin ma märkuse sisse muuseas § 4-da teksti. Peale selle kaitseb minu märkus ka taluperemehe huvisid, kes popsimaa eraldamise kaudu kahju kannatab, nimelt oleks maaomanikul õigus riigi maadest omale maad asemele nõuda või soodustusi nõuda, mis tema seisukorra järele võiks sinna samasse viia, milles tema enne popsikoha eraldamist asus. See seisukoht oleks igatepidi õigustatud, sest niisama kui Soomes, peaks ka meil selle seaduse sihiks olema põllumajandust tõsta ja mitte vanu talusid hävitada või nende arenemist takistada. Neil põhjustel teen selle ettepaneku, mille ma juba ette kandsin.

**K. Indermitte** (põl): Selle seaduse § 2-se juures tehti ettepanek vabadikukoha suuruse kohta, nimelt et see samamöödupuuga mõõdetaks, mis peakoha juures ette nähtud. Kuna see ettepanek tegasi lükati, leian mina, et see ei ole õiglane, kui kohasaaja juures teist möödupuud tarvitatakse kui kohaandja juures. Sellepärast teen ma ettepaneku, § 3. lit. a-s võtta 20 hektaari asemele „on vähem kui 10 hektaari põllumaad“, siis oleks ta ühtlane § 2-ses ettenähtud popsikohaga, kus ka põllumaa nimetatud. Samuti võtta selle paragrahvi teises reas peakoha kogusuuruse kohta ettenähtud 20 hektaari asemele „on peakohal alla 10 hektaari põllumaad“.

**E. Masik** (põl): Väga austatud Riigikogu liikmed! Minu ettepanekute vastu vaidlesid siit mõned lugupeetud Riigikogu liikmed, ja lubasid ettepanekutest teha niisuguseid järeldusi, mis tõele ei vasta. Minu ettepanekud seisid nimelt selles, et 1) 20 hektaari asemel tõsta norm 25 hektaari peale, kust peale maa kasutaja võiks nõuda sunduslikku võõrandamist, ja 2) kindlaks määrata teatav alammäär, millest allapoole üldse ei võiks nõuda võõran-

damist, ära määrates selle normi 15 hektaariga. Siin toonitati, et kui meie võtame need ettepanekud vastu, siis võiksid inimesed, kes nendel kohtadel asuvad, mis nende normide alla kuuluksid, selle paragrahvi järgi kohtadelt välja visata. See ei ole muidugi õige. Kui meie praegu ette kujutaksime, et käesolev seadus üldse meil arutusel ei oleks ja teda vastu ei võetaks, siis ei tähendaks see veel seda, et kõik need popsid ehk vabadikud saaksid kohtadelt välja visatud, vaid nad on elanud kohtadel sennijani ja elavad ka edasi. Nende ettepanekute mõte oli aga lihtsalt — tulla praktilisele elule lähemale. Ma pean ütlema, et ükski neist ettepanekutest ei ole meie rühma ettepanek. Meie rühma nõudmised selles asjas, selle seaduse mõttes, on palju kaugemale ulatanud, sest nad näeksid ette selle seaduse juures koguni teisi põhimõtteid. Nende ettepanekute tegemisel läksin mina välja praktilisest elust ja inimsuse seisukohast. Ma juba nimetasin, miks ma alammääraks 15 hektaari ette panin. Nimelt sellepärast, et kui meie jätaksime praegusetatud normi, siis oleks järeldus, et kohtadel, kus omanikul on isegi üks hektaar või  $\frac{1}{2}$  hektaari, on maarentnikul õigus, olgu ta siis pops või tööstusettevõtja, nõuda sunduslikku võõrandamist hinna eest, mis seaduses aluseks pandud. Nagu meie nägime, on see hind 2—4 korda madalam tegelikust maahinnast. Tähendab, maarentnik võiks maa võõrandamist nõuda 2—4 korda odavamalt hinnaga, ja tema nõudmine täidetaks. See ei ole õige põhimõte, arvesse võttes veel seda, et seadus ei näe ette ainult popse ja vaeseid inimesi, kui just niisuguseid maarentnikke, kes tihti on palju rikkamad kohaomanikkudest, kellelt hakatakse võõrandama. Ma mõtlen eriti suvimaja pidajaid. Näiteks, keegi rendib suvimaja ehitamiseks maaomaniku käest, kellel on 5 tiinu maad,  $\frac{1}{3}$  tiinu. Seadus annaks talle õiguse otsekohe nõuda, et see  $\frac{1}{3}$  tiinu võõrandataks inimeselt, kes, võib olla, 10 või koguni 100 korda vaesem kui rentnik. Sellega on arusaadav, et minu parandusettepanek läheb välja lihtsalt inimese seisukohast. Vastuvaidlemisel toonitati, et kui see ettepanek vastu võtta, siis visatavat inimesed kohtadelt välja. See ei ole küllalt loogiline järeldus. Samuti võiks järeldada, kui meie komisjoni ettepaneku vastu võtame, kus on ette nähtud, et 20 tiinuni võib võõrandamist nõuda, et kui inimesel on üks tiin maad, siis visatakse see ühe tiinu pidaja kohalt välja, kui see seadus maksma hakkab. Nii et kui meie hakkaksime sarnaseid järeldusi tegema, siis peaksime viima nad hoopis teisele pinnale, ja meie näeme, et need on täiesti põhjendamatud.

Minu teine ettepanek seisib selles, et võetakse ära võimalus nõuda sunduslikku võõrandamist nende inimeste poolt, kellel renditud maa peal kaubandus- või tööstuslik ettevõtte, või kes suvituskohapidaja. Selle vastu vaidles lugupeetud rkl. Anderkopp ja tähendas, et ettepanek ei olevat vastuvõetav sellepärast, et niisugusel juhtumisel mõned vähemad tööstusettevõtjad võiks jällegi kohtadelt välja heita. Siin on samad põhjendused, nagu eelmisegi paranduse juures. See väide ei vasta samuti tõe, sest kui nad sunduslikku võõrandamist nõuda ei saa, siis ei tähenda see veel, et nad kohalt välja heidetaks, vaid nad võivad kohal kas endistel alustel edasi tegutseda, või jälle vaba kokkuleppe saavutada. Mina arvan, et eriti kaubandus- tööstusettevõtjatele ja suvituskohapidajatele ei tohiks anda õigust maasaamise juures eesõigustatud seisukorras olla. On ju tõsi, et on olemas ettevõtjaid, kes on vaesemad inimesed, kuid ma võin kinnitada, et kaugelt suurem osa nendest on ikkagi jõukad inimesed, ja neile anda seadusega sundvõõrandamise õigus, ei oleks inimsuse seisukohast välja minnes vastuvõetav. Kuid siiski, et seda punkti paranduse vastuvõetavamaks teha, läheksin ma veel kaugemale ja muudaksin oma ettepanekut ses mõttes, et seaduse piiri veel veidi laiendada. Nimelt panen ette, uus motiiv juurde võtta, et nendel tööstuse või kaubanduse ettevõtjatel ei oleks õigust võõrandamist nõuda, kes mitte ainult isiklikult ettevõttes tööd ei tee, vaid tarvitavad ka võõrast tööjõudu. Need on suuremad ettevõtjad ja loomulikult ka jõukamad. Siin võidakse muidugi seletada, et kingissepp võib omal ka õpipoisi pidada, kes võõras tööjõud oleks. Sel juhtumisel ei oleks kingissepal siis maanõudmise õigust. See on õigus ühest küljest, kuid teisest küljest peab ütleva, et niisugused juhtumised on siiski harvemad, kui vastupidised juhtumised, kus võõrast tööjõudu tarvitatakse, ja on tegemist jõukamate inimestega, kui need, kellelt maad võetakse. Sellele vastavalt täiendan ma oma endist ettepanekut, ja esitan ta lõplikul kujul järgmiselt: § 3-da märkuse ette juurde võtta: „d) Kellel on sellel kohal äri- või tööstusettevõtte, kus võõrast tööjõudu tarvitatakse või kellel koht suvituskohaks“. Sellega ma võtan oma endise ettepaneku tagasi ja esitan selle uuesti praegu ettekantud kujul.

Edasi tahaksin ma täiendada paragrahvi uue ettepanekuga — ma kordan veel, et ma välja lähen mitte rühma seisukohast, vaid isiklikust ja inimõiguste seisukohast — et nõudmiseõigus piirataks ühe kategooria maakasutajate kohta, kes jällegi käesoleva seaduse alla peaksid kuuluma, ning maavõõrandamise nõudmise

õigusest ilma jääma. Need on nimelt niisugused maarentnikud, kes oma maad ise ei kasuta või jälle alaliselt väikekohal ei ela, vaid hoopis kuskil linnas, kust nad ainult ajutiselt maale elama asuvad ja kes harilikult maa edasi rendivad. Nende kohta ei võiks ka õigluse mõttes maksma panna määrust et nad võiksid nõuda maa võõrandamist eesõigustatud seisukorras. Ma ei hakka pikemalt põhjendusi ette tooma lisaks neile, mis juba ette kandnud olen ja panen ette, § 3-da lõppu juurde lisada: „e) tema ise maad ei kasuta ehk alaliselt seal ei ela“.

Juhataja A. Jürman: Lõpusõna on aruandjal.

Maakomisjoni aruandja J. Vain: § 3. juurde on tehtud võrdlemisi suur hulk parandusi, mille juures Riigikogu liikmete seisukoha võtmise igatahes kõige kergem ei ole. Sealjuures on tõepoolest sihiks eelnõu tagasi maakomisjoni saata. Kuid sedasama viivitust saab ka Riigikogus väga hästi teostada, nii et komisjoni andmiseks tarvidust ei ole.

Peasjalikult keerlevad parandused kolme punkti ümber. Üks on maasaajate karistusnorm — õiguse kaotamine maa eraldamist nõuda. Teisena võiks käsitada maa suurust, mida eraldada tahetakse või mis peakohale alles jääb, ja kolmandaks võiks käsitada üksikuid liikisid.

Mis puutub sellesse, kellel on oma isiku õiguste järgi võimalus maa eraldamist nõuda, siis võib selle juurde tähendada, et maakomisjoni kaalus võrdlemisi tõsiselt küsimust, missugused süüdimõistvad otsused võtaksid kõrvalkohapidajal õiguse maa eraldamist nõuda. Kui sinna juurde veel võetakse ettepanud parandused, siis ainult eksiarvamistele põhjendades. Härra Tamm käsitas ühel eelmisel koosolekul küsimust, miks peaks kaotama ainult varguses süüdimõistetud inimene maasaamise õiguse, kuna aga varastatud asjade vastuvõtjal need õigused alles jääksid. Kes aga tähelepanelikult lugenud on seaduse teksti, see on näinud, et tekstis on ka rahukogu trahviseaduse § 180. See paragrahv 180 käsitabki varastatud asjade vastuvõtmist, nii on härra Tamm'e sellekohane ettepanek sissemurdmine lahtistest ustest.

Teisest küljest on käsitatud küsimust, kas ei tuleks maksma panna ühesugused normid kõigi maasaajate liikide kohta. Maakomisjon on seda küsimust kaalunud, kuid enamuse on siiski kodaniku ja kodaniku vahel vahet teinud, ja sellepärast ei saa ma komisjoni nimel selle ettepanekuga ühineda, isiklikult ühinen.

Peale selle võiksin ma tähendada karistuste pärast maa eraldamise õiguste kaotamise kohta järgmist. Meil mõistetakse praegu süüdi iseäralikkude kui ka kõigi õiguste kaotamisega poliitilisi süüdlasi, ja raske oleks ära näidata, et poliitiline süüdlane oma naabrile kahjulik on, sest poliitilist süüdistust on harva alustanud naabrid, selle on üles võtnud riigivalitsuse asutused; sellepärast peaks siis käsitama küsimust, kas teatud kodanikud ühes või teises kohas riigile sallitavad on. See kitsendus kui põhiseaduse vastane peab täitsa ära jääma. Järelikult oli siis kodaniku või ta perekonna allesjätmine teatud kohal võimalik, kui karistatu süüdi on poliitilistes asjades. Hoopis küsitav on, kuid võrd otstarbekohane oleks neid paragrahve täiendada, mis maakommisjon juba nii-kui-nii võrdlemisi karmidena sisse on võtnud.

Mis puutub maa suurusesse, siis ei tarvitse nii väga mitmel korral ja mitmelt poolt korrata üht ja sama mõtet, nagu ei oleks tarvitatud üht ja sama mõõdupuud maa juriidilise omaniku ja sennise kasutaja vahel. Teadupärast on kõigis sennistes väikemaapidajate rendilepingute seaduses sisse võetud norm, et rendilepinguid võib pikendada ainult sel juhtumisel, kui maaoomanikul samasuur või suurem maatükk on olemas. Ei olnud temal aga samasuurt või suuremat maatükki, kui tema käest rendile antud oli, siis ei pikendatud rendilepinguid üldse. Nii võiksid ses suhtes käsitamisele tulla ainult need üksikud kohad, mille kohta rendileping lõpeb alles 1926. aasta kevadel. Neid on aga võrdlemisi vähe, ja nendegi kohta loomulikult pannakse maksma sama norm.

Mis puutub küsimusse, kas 20 või 25 hektaari olema peaks omanikul, kelle käest kõrvalkohad võõrandatakse, siis on see küsimus maakommisjonis väga mitmekülgisel kaalumisel olnud, ja Riigikogus ei ole mingid muid põhjendusi ette toodud. Ka selle suuruse juures on teataval määral eksiarvamistele põhjendatud. Nii tähendas viimane sõnavõtja rkl. härra Masik, et komisjoni redaktsiooni juures võetakse naabri käest, kui peakoht teatud suurusele ei vasta. See ei ole samuti õige, nagu õige ei olnud jutt varastatud asjade vastuvõtjatest. Paragrahvi lit. a räägib, et kui on peakoht alla 20 hektaari, on maakasutajal õigus nõuda peakohast siiski maad eluasemaks, kuid mitte üle  $\frac{1}{3}$  hektaari.

Rkl. Jõeäär'ilt on ettepanek, välja jätta paragrahvist lit. a, b, c, ja lisa-ettepanek, et tuleks välja jätta esimene lõige sel juhtumisel, kui literad ja märkus välja jäetakse, kuna esimene lõige sel juhtumisel tõesti otstarbekohatu oleks. Kõik need mõtted on maakommisjonis

kaalumisel olnud, maakommisjoni nimel nendega ei saa ühineda.

Härra Laarman'i ettepanek, võtta lit. a algus järgmiselt: „temal endal on või riik ehk maaoomanik temale kindlustab...“ on puhtredaktsiooniline, millega ühinen.

Mis puutub sellesse, et maavõõrandamise õigust ei oleks, kui maaoomanik või keegi tema poegadest vabadussõjast on osa võtnud, siis see ei tarvitseks kõrvalkohapidajalt õigusi ära võtta, sest vabadussõjast osavõtmine on juba maareformi teostamisega hinnatud; ei saa ühe ja sama asja eest kahte tasu. (J. Hünerson, põl: Kas Teie teadlikult nõnda kõnelete?) Samuti on seletamata, kas siis, kui kõrvalkoha kasutaja või üks tema poegadest tegevalt vabadussõjast osa on võtnud, nad vähem õigustatud on sennise maatüki peale jääma ja mispärast nad vähem õigustatud on. Seda ei ole seletatud. (Vahelhüüe M. Laarman'i, põl poolt.) Teie toote oma parandused täitsa ühekülgsest ette, kirjutage nii, et teised ka aru saavad. (M. Laarman, põl: Ristiinimesed saavad aru.) Jah, võib olla, et see ainult ristiinimeste jaoks on tehtud, aga siin on ka teisi Riigikogu liikmeid, kes samuti parandusest aru peaksid saama. (Hulgalised vahelhüüded põllumeeste rühmast.) Parandusest, ma kordan veel: „eraomanik ise ehk keegi tema poegadest tegevalt osa võtnud Eesti vabadussõjast...“ ei saa järeldada, et samasugused eesõigused oleksid ka kõrvalkoha kasutajal või mõnel tema poegadest, kui nad vabadussõjast osa võtnud.

Rkl. härra Masik tegi paranduse — juurde võtta uus lit. d, nimelt et kõrvalkoha kasutamise õigust ei ole, kui tal on sellel kohal äri- ehk tööstusettevõtte, kus võõrast tööjõudu tarvita- take, ehk kellele koht suvituskohaks.

Seda oleks võrdlemisi raske sisse võtta; need, kellel on sarnased väikesed kohakesed, mis neid ei elata, oleksid sunnitud töökodasid mitte avama: sepp ei tohi pealelööjat enesele palgata. Mis puutub sellesse, et ka käsitöölised need väikekohad korralduse alt ära langeksid, kus on tööstusettevõtted, kus võõrast tööjõudu kasutatakse, siis peab siin tähendama, et oleks väga kerge sellekohast küsimust käsitada siis, kui inimene oma maakohaga seotud ei oleks; kuna aga tema nüüd seotud on, siis on vajalik, et kui pooled omavahel kokkuleppele ei jõua, et siis seadusandja ka siin nende vahekorra lahendab. Sellega ei ole mina peale ühe redaktsioonilise paranduse, ühegi tehtud ettepanekuga ühinenud.

Juhataja A. Jürman: Ma kannaksin ette kõik parandused, mis on sisse tulnud § 3. juurde. Need oleksid järgmised:

Rkl. Jõeäär'i ettepanek: „Panen ette, välja jätta:

- § 3. punkt a ja märkus,  
punkt b,  
punkt c.

Korra kohta: lahus hääletada.“

Rkl. Kärner'i ettepanek: „Panen ette: § 3. täiendada: „Märkus 2. Käesolev paragrahv ei tule tarvitusele 1. märkuses ettenähtud väikemaapidamiste kohta, välja arvatud need, kelle omanikud või kasutajad maaseaduse põhjal maad saanud, või kellel mujal vähemalt 5 hektaari kõlbulikku maad omanduseks või põliseks tarvitamiseks.“

Rkl. Sepp'a ettepanek: „Teen ettepaneku, § 3. p. c kolmandas ja neljandas reas välja jätta lause: „Kui nende karistuse kandmine ei ole lõppenud enne 1920. a. 1. jaanuari“ ja selle sama punkti lõpul oleva aastaarvu „1926“ asemel võtta „1922“.

Rkl. Jõeäär'i ettepanek: „Panen ette § 3. välja jätta esimene lõige“.

Rkl. Vomm'i ettepanek: „§ 3. välja jätta esimesest reast sõnad „eramaadel asuval.“

Rkl. Vomm'i ettepanek: „Teen ettepaneku § 3. a) muuta järgmiselt: „temal endal on või maaomanik ehk riik temale kindlustab maad mujal, mis oma põllumajandusliku väärtuse ja otstarbe poolest tema käes praegu kasutada olevale maakohale üldiselt vastab ja kui sealjuures peakoht, millest eraldamine sünnib, on vähem kui 20 hektaari ja eraldatav maatükk ei seisa peakoha põllumaast eraldatuna; on peakoht alla 20 hektaari, on maakasutajal õigus nõuda peakohast siiski eluasemeks hoonealuse ja õuema eraldamist, kuid mitte üle 1/3 hektaari;“

Rkl. Masik'u ettepanek: „Panen ette:

1) § 3. lit. a seitsmendas reas: „20“ asemel võtta „25“.

2) § 3. lit. a samas reas: „peakoht alla 20 hektaari“ asemel võtta: „peakoht 15—25 hektaari“.

Rkl. Laarman'i ettepanek: „Teen § 3. kohta järgmised ettepanekud:

1) Lit. a esimeses reas võtta ette muudatus sõnade järjekorras: „temal endal on või riik ehk maaomanik temale kindlustab...“

2) Lit. a. 20 hektaari asemel võtta 30 hektaari.

3) § 3-dale ligi võtta uus osa, lit. d: „eraomanik ise ehk keegi tema poegadest tegevalt osa võtnud Eesti vabadussõjast“.

Ettepanekud palun lahus hääletada“.

Rkl. Laarman'i ettepanekuga § 3. lit. a sõnade järjekorra kohta on aruandja kui redaktsioonilise parandusega ühinenud ja see eriti hääletamisele ei tule, kui keegi lahus hääletamist ei nõua.

Siis on rkl. Indermitte poolt parandus-ettepanek: Võtta lit. a peakoha kogusuuruse 20 hektaari asemele „on vähem kui 10 hektaari põllumaad“ ja edaspidises „on peakohal alla 10 hektaari põllumaad“.

Siis on rkl. Masik'u ettepanek: § 3. märkuse ette juurde võtta: „d) Kellel on sellel kohal äri- ehk tööstusettevõtte, kus võõrast tööjõudu tarvitatakse, ehk kellel koht suvituskohaks“.

See on uus punkt, kusjuures rkl. Masik oma endise ettepaneku tagasi võttis. Peale selle on rkl. Masik'u poolt ettepanek, võtta veel juurde uus punkt e) „tema ise maad ei kasuta ehk alaliselt seal ei ela“.

Lõpuks esitas rkl. Tamm § 3. järgmisel kujul: „§ 3. Maade korralduse nõudmise õigust ei ole maakasutajal:

a) kui temal on mujal maad eraomanduseks ehk põliselt tarvitada;

b) kui riik ehk maaomanik kindlustab temale iseseisvaks asumiseks maatüki, mis oma väärtuse ja otstarbe poolest tema käes kasutada olevale maatükile vastab;

d) kui kasutuses oleva maatüki eraldamine peakoha ühtlust rikub ehk majapidamisele tõsiseid takistusi teeb ja võimalik ei ole maakasutajale samast maakohast mujalt maad eraldada;

e) kui peakoht, millest eraldamine sünnib, on alla 25 hektaari; on aga peakoht 15—25 hektaari suur, on maakasutajal õigus nõuda peakohast siiski eluasemeks hoonealuse ja õuema eraldamist, kuid mitte üle 1/3 hektaari kasutatavast maast, kui lit. d tähendatud põhjused eraldamist ei takista;

f) kui maakasutaja on kaotanud rendiõiguse kohtuotsuse alusel;

g) kui maakasutaja on kohtu poolt lõpulikult süüdi mõistetud õiguste kaotamisega varguse, võõra vara omandamise, raiskamise, kelmuse, liiakasutamise ehk varastatud asjade ostmise eest.

Märkus. Punktide d ja e põhjal maata ja eluasemeta jäänud isikutele annab põllutöoministerium maad riiklikust maatagavarast väljaspool maaseaduse § 20. ettenähtud korda. Niisama annab põllutöoministerium maaomanikule viimase soovil eelpool ettenähtud korras võõrandatud maa asemel riigimaad ehk muid soodustusi riigi tagavaramaade tarvitamise suhtes.

Lähemad määrused sarnase maa-andmise kohta annab Vabariigi Valitsus põllutöoministri ettepanekul“.

Ma kavatsan järgmiselt hääletada: esiteks võtta paralleel-ettepanekutena komisjoni ettepaneku ja rkl. Tamm'e ettepaneku § 3. kohta, kuna kõik need parandused, mida ma

ennemalt ette lugesin, neid hääletan ma kui parandusi komisjoni poolt ettepanud § 3-dale, hääletamisele pannes selles järjekorras, kuidas nad § 3. üksikuid punkte puudutavad, ja sellejuures muidugi kaugemaleminevamad enne. See oleks hääletamise korra kohta. Kui selle vastu ei vaielda, siis leian, et see kord oleks vastu võetud. Muidugi, lõpuks tulevad uued punktid juurde, mis siin on esitatud üksikute Riigikogu liikmete poolt.

Kõige enne tuleksid hääletamisele parandused, mis on tehtud komisjoni poolt esitatud § 3. juurde. § 3-dale on kõige esimene parandus sissejuhatava lõike kohta rkl. Vomm'i poolt: „Panen ette § 3. välja jätta esimesest reast sõnad „eramaadel asuval“. See oleks üks. Selle järele tuleks rkl. Jõeäär'i ettepanek, välja jätta § 3. sissejuhatav lõige. Siis oleks rkl. Jõeäär'i ettepanek, välja jätta punkt a ja märkus. Peale selle on rkl. Vomm'i parandus-ettepanek, mis redigeerib ümber punkt a. Peale selle on parandus-ettepanekud punkt a kohta, mis puudutavad p. a-s ettenähtud koha suurust: neist on rkl. Laarman'i ettepanek kõige kaugemale minev — võtta 30 hektaari; rkl. Masik'u poolt, võtta 25 hektaari ja lõpuks rkl. Indermitte poolt, võtta 10 hektaari põllumaad. Need oleksid parandus-ettepanekud, mis käsitlevad punkt a-d.

Siis tuleksid parandus-ettepanekud, mis käsitlevad punkt b-d. Siin on rkl. Jõeäär'i poolt ettepanek, punkt b välja jätta.

Selle järele tuleksid parandus-ettepanekud, mis käsitlevad p. c-d. Siin on parandus-ettepanek rkl. Jõeäär'i poolt, punkt c välja jätta. Selle järele tulevad parandused punkt c kohta, nimelt rkl. Sepp'a poolt, aastaarvu „1926“ asemele võtta „1922“.

Siis tuleksid uued punktid, mis on esitanud rkl. Masik, juurde võtta § 3-dale punktid d ja e. Siis on veel uus punkt rkl. Laarman'i poolt ja selle järele tuleks siis rkl. Kärner'i ettepanek, märkus muuta.

Need oleksid kõik parandus-ettepanekud § 3. kohta. Kui need on ära hääletatud, siis tuleks kaks paralleel-ettepanekut — see, mis on järele jäänud komisjoni ettepanekust, ja peale selle rkl. Tamm'e ettepanek.

Hääletamise motiivide kohta on sõna rkl. Vain'il.

**J. Vain** (stp): Härra Tamm tegi oma parandused viimase sõnavõtjana. Ma juhiksin tähelepanu sellele asjaolule, et maatajäänud isikutele põllutöoministerium maad andes talitab järgmise paragrahvi järgi. Mulle paistab, et ei ole mingisugust mõtet üksikuid paragrahve lõpmatuseeni venitada, ja oleks igatahes otsustarbekohane, et seda parandust vastu ei võetaks.

Selle paranduse vastu tuleb hääletada, kuna rkl. härra Tamm sama ettepaneku § 4. juures korrata võib.

**Juhataja A. Jürman:** Hääletamisele tuleb rkl. Vomm'i ettepanek: „§ 3. välja jätta esimesest reast sõnad: „eramaadel asuval“. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Jõeäär'i ettepanek, § 3. välja jätta esimene lõige. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Jõeäär'i ettepanek, kustutada § 3. p. a. ja märkus. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud. (A. Jõeäär, stp: Ära lugeda.) Nõutakse hääle äralugemist. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 21 häält, vastu 36 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Vomm'i ettepanek, § 3. p. a muuta järgmiselt: „temal endal on või maaomanik ehk riik temale kindlustab maad mujal, mis oma põllumajandusliku väärtuse ja otstarbe poolest tema käes praegu kasutada olevale maakohale üldiselt vastab ja kui sealjuures peakoht, millest eraldamine sünnib, on vähem kui 20 hektaari, ja eraldatav maatükk ei seisa peakoha põllumaast eraldatuna; on peakoht alla 20 hektaari, on maakasutajal õigus nõuda peakohast siiski eluasemeks hoonealuse ja õuema eraldamist, kuid mitte üle  $\frac{1}{3}$  hektaari;“. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 24 häält, vastu 33 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Nüüd tulevad hääletamisele ettepanekud, mis puudutavad p. a ettenähtud maasuurst. Kõige kaugemale ulatavam ettepanek on tehtud rkl. Laarman'i poolt, nimelt võtta 30 hektaari. Järgmine on rkl. Masik'u ettepanek, võtta 25 hektaari, ja siis rkl. Indermitte ettepanek, võtta 10 hektaari põllumaad. Täpsed redaktsioonid kandsin ma juba ette. Kõigepealt tuleb hääletamisele rkl. Laarman'i ettepanek „30 hektaari“. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 24 häält, vastu 37 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Masik'u ettepanek, mis seisab selles, et võtta maasuurst esimesel kohal 25 hektaari ja teisel kohal 15—25 hektaari. (J. Jaanis, rhv: Valitsuse ettepanek!) Valitsuse redaktsiooni eriti ei ole, kui aga keegi endise valitsuse redaktsiooni tahab toetada, siis see hääletab härra Masik'u ettepaneku poolt. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: poolt on antud 30 häält, vastu 34 häält. (Hüüded: Sedelitega.) Nõutakse sedelitega hääletamist.

(Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: poolt on antud 29 häält, vastu 36 häält, erapooletuid 3, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Indermitte ettepanek, võtta „10 hektaari põllumaad“ ja teises kohas „alla 10 hektaari põllumaad“. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Jõeäär'i ettepanek, punkt b välja jätta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tulevad parandus-ettepanekud, mis käivad punkt c kohta. Rkl. Jõeäär'i poolt on ettepanek, punkt c välja jätta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud. (A. Jõeäär, stp: Palun ära lugeda.) Rkl. Jõeäär nõuab häälte äralugemist. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 26 häält, vastu 31 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb parandus-ettepanek punkt c kohta, mis on tehtud rkl. Sepp'a poolt ja mis käib järgmiselt:

„Teen ettepaneku, § 3. p. c kolmandas ja neljandas reas välja jätta lause: „Kui nende karistuse kandmine ei ole lõppenud enne 1920. a. 1. jaanuari.“ ja selle sama punkti lõpul oleva aastaarvu „1926“. asemel võtta „1922.“ (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: poolt on antud 28 häält, vastu 37 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tulevad täiendavad punktid, mis on esitatud rkl-te Masik'u ja Laarman'i poolt. Esiteks tulevad hääletamisele rkl. Masik'u täiendavad punktid: 1) võtta uus punkt § 3. juurde, mis kõlaks järgmiselt: „Kellel on sellel kohal äri- ehk tööstusettevõtte, kus võõrast tööjõudu tarvitatakse, ehk kellel koht suvituskohaks“. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: poolt on antud 35 häält, vastu 36 häält. (Hüüded: Sedelitega.) Nõutakse sedelitega hääletamist. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: poolt on antud 36 häält, vastu 36 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Masik'u ettepanek, mis käib järgmiselt: „§ 3. lõppu juurde lisada enne märkust: „e) tema ise maad ei kasuta ehk alaliselt seal ei ela“. (Hääletatakse.) Ettepanek on saanud poolt 26 häält, vastu 36 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Laarman'i ettepanek: võtta § 3. täiendavaks punktiks: „d) eraomanik ise ehk keegi tema poegadest tegevvalt osa võtnud Eesti vabadussõjast.“ (Hääletatakse.) Ettepanek on saanud poolt 26

häält, vastu 34 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Lõpuks tuleb hääletamisele parandus-ettepanek märkuse kohta, mida on teinud rkl. Kärner. See käib järgmiselt: „Märkus 2. Käesolev paragrahv ei tule tarvitusele § 1. märkuses ettenähtud väikemaapidamiste kohta, välja arvatud need, kelle omanikud või kasutajad maaseaduse põhjal maad saanud, või kellel mujal vähemalt 5 hektaari kõlbulikkumaad omanduseks või põliseks tarvitamiseks“. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 24 häält, vastu 30 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Seega on parandused kõik läbi hääletatud, järele jääb veel kaks paralleel-ettepanekut: 1) § 3 vastu võtta komisjoni redaktsioonis ja 2) § 3 vastu võtta rkl. K. Tamme poolt ette pandud kujul. Esiteks tuleb poolt hääletamisele rkl. Tamm'e ettepanek § 3. kohta. (Hääletatakse.) Kuna need on paralleel-ettepanekud, siis tuleb ka komisjoni ettepanek poolt hääletamisele. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: rkl. Tamm'e ettepaneku poolt on 27 häält, komisjoni ettepaneku poolt on 41 häält. Kuna kumbki ettepanek pole saanud absoluutset enamust, siis tulevad nad uuesti „poolt“ ja „vastu“ hääletamisele. Esiteks tuleb hääletamisele, § 3 vastu võtta komisjoni poolt esitatud kujul. (Hääletatakse.)

Hääletamisele tuleb § 3 rkl. Tamm'e poolt ette pandud kujul. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: Komisjoni ettepaneku poolt on 41 häält, vastu 18 häält, rkl. Tamm'e ettepaneku poolt on 28 häält, vastu 41 häält, seega on § 3 vastu võetud komisjoni poolt esitatud kujul, ühes redaktsioonilise parandusega, mille tegi rkl. Laarman ja millega ühines aruandja.

Kuna Riigikogu töö on kestnud üle 2 tunni, siis kuulutan veerandtunnilise vaheaja.

Vaheaeg algab kell 12.20 min.

Pärast vaheaja jätkub koosolek kell 12.40 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **A. Jürman**.

Sekretäri kohal abisekretäär **L. Raudkepp**.

Juhataja **A. Jürman**: Riigikogu koosolek kestab edasi.

Aruandja **J. Vain** (loeb):

§ 4. Käesoleva seaduse põhjal ettevõetud korralduse tõttu maata ja eluasemeta jäänud

isikutele annab põllutöoministerium eluase- meks maad riiklikust maatagavarast väljaspool maaseaduse § 20-das ettenähtud korda. Lähemad määrused sarnase maa-andmise kohta annab Vabariigi Valitsus põllutöoministri ettepanekul.

**O. Liigand** (rhv): Väga austatud rahva- saadikud! Käesolev paragrahv näeb ette, et ettevõetud korralduse tõttu maata ja eluasemeta jäänud isikutele põllutöoministerium maad annab väljaspool § 20. ettenähtud korda. See tähendab, et kõigil, kes selle nõndanimetatud popsiseaduse korralduse põhjal ilma maata jäävad, on õigus saada riiklikust maatagavarast maad. Tähendab siis, ka § 3-das punkt c ette- nähtud süüdimõistetud ja karistatud isikud, kes on karistatud kõigi või iseäralikkude õiguste kaotamisega. (J. Sepp, mo: Need saavad § 3. põhjal maad.) Kuidas § 3. põhjal? See ei ole õige, et need, kes õiguste kaotamise pärast ilma popsikohata jäävad, et neile riik- likust maatagavarast maad antakse. Ka maa- seaduse teostamise määrustes on ette nähtud, et asunikudelt, kes kohtuotsuse põhjal karis- tatud on, maa ära võetakse. Ei ole kuidagi õigustatud, et nad maad popsiseaduse põhjal saaksid. Seda kõike arvesse võttes teen ma ettepaneku, § 4-da teises reas sõna „isikutele“ järele juurde lisada: „välja arvatud need, kes ette nähtud § 3. punkt c“ . . . , ja sõna „annab“ asemele — samas reas — võtta sõnad „võib anda“, mille järgi § 4. esimene lause kujuneks järgmiseks: „Käesoleva seaduse põhjal ette- võetud korralduse tõttu maata ja eluasemeta jäänud isikutele, välja arvatud need, kes ette nähtud § 3. punkt c, võib anda põllu- töoministerium eluase meks maad riiklikust maatagavarast väljaspool maaseaduse § 20 ettenähtud korda.“ Ma palun need ettepa- nekud lahuse hääletada.

**K. Tamm** (põl): Ettepanek, mis rkl. härra Liigand tegi, teataval määral vastab sellele, mille ma märkusega esitasin eelmise para- grahvi juurde. Seal oli ka see ette nähtud, et ainult need võiksid riigi käest maad saada, kes selle tõttu ilma jäid, et peakoht kas liig väikene oli, või et peakoht oleks saanud rikutud. Neil juhtumistel pidid ka minu ettepaneku järgi need olema õigustatud riigi käest maad nõudma, kuna need, kes õigused kaotanud on või muidu kohast lahkuma on sunitud kohtuotsuse põhjal, ei olnud maasaamiseks õigustatud. Mina pool- dan seda ettepanekut, mille härra Liigand tegi, sest et siin teataval määral kordub ettepanek, mis tehtud eelmise paragrahvi juures. Peale selle teen ma iseseisvalt järgmise parandus-ette- paneku § 4-da kohta, nimelt: Esimese lause

järele võtta uus lause sisse, nimelt järgmine: „Nüü sama annab põllutöoministerium maa- omanikule, viimase soovil, eelpool ettenähtud korras võõrandatud maa asemele riigi maad ehk muid soodustusi riigi tagavaramaade tarvi- tamise suhtes“. Edasi läheks paragrahv kom- misjoni redaktsioonis. Seega muutuks ta teine lause kolmandaks, ning minu arvates selle ettepaneku vastuvõtmine oleks väga õigustatud; seega saaks maaomanikule mingi- sugunegi ekvivalent võõrandatud maa asemele antud. Et aga meil talumaade võõrandamisele kord asutud, kuna mujal maailmas peale Soome seda veel tehtud ei ole, siis ei peaks meie seisukohale asuma, et maaomaniku seisukohta liig raskeks teha, ja selles mõttes oleks soovitatav, et minu parandus vastu võetaks.

**Juhataja A. Jürman:** Sõna on aru- andjal.

**Aruandja J. Vain:** Lugupeetud Riigi- kogu liikmed! Mulle näib, et selle ettepaneku kohta on juba üks seisukoht võetud, nimelt oli meil hääletamisel praegu rkl. Vomm'i ette- panek, parandus § 3-da juurde, mis rääkis, et kitsendused karistuste pärast maksaksid nii era- kui kogukonna maal. Nimelt oli see parandus sarnasena võetud, et seadusest välja jätta sõnad „eramaadel asuvad“. Kui Riigikogu seisukohale asus, et linna kui ka asutuste maade peale võivad jääda, kes karistatud sunnitööga ja teiste karistustega ühes õiguste kaotamisega, siis tekib küsimus, missugused takistused peak- sid olema riigimaadel samade normide maksma- panemiseks. Kas on millegagi põhjendatud, et inimesed, kes linnamaadele kõlbavad, riigi- maadele ei kõlba. Kui ei taheta neid eramaade peale jätta, teades, et nad talusüdamele väga lähedal seistes kahjulikud olla võivad, siis riigi- maadele asetamise juures on need võimalused. Sinna paigutatakse inimesi eraldi teistest kohta- dest.

Mina juhiksin tähelepanu Vene talurahva vabakslaskmise aja peale. Vene riigivalitsus ei julenud tol ajal kümneid miljoneid talupoegi jätta ilma maata, kartes, et puhtproletaarseks saanud 10 miljonit võib riigile kardetavaks saada. Nüüd tõuseb küsimus, kas oleks Eesti riigile kasulik, kui õigusi kaotanud inimesed asuksid kindlas kohas, või oleks kasulik, kui nad oleksid eluasemeta kodanikud. Peaks iga- tahes arvama, et kohaga seotud inimene ümb- ruskonnale rohkem tuntud on, nii tema head kui vead ümbruskonnale teada, ja teda võiks nii rahva kui ka politsei poolt silmas pidada. See kahjulikkus, mis ühiskonnal üldse olla võiks, on väiksem, kui inimene kindla koha

peale asetatud, sellepärast oleks täitsa ots-  
tarbetu hakata neid riigimaa pealt kõrvaldama.  
Ma kordan veel, et inimeste asetamiseks riigi-  
maadele suuremad võimalused on, kui isegi  
kogukondade maadele jätmisel.

Mis puutub härra Tamm'e ettepanekusse,  
sisse võtta maa-andmine põllutöoministeeriumi  
poolt neile, kelle käest kõrvalkohad ära võetakse,  
siis on see parandus juba tehtud härra Anniko  
poolt. § 4 ei käsita küsimust, missugusel  
määral tuleks seda maad anda, vaid määrad  
jäävad täitsa lahti. Mina arvan, et ekslik  
oleks kohasaamisel maksimumi ette näha;  
siduda sennise koha suurusega on samuti  
ekslik: väikekohta peeti seal, kus leidus kõrval-  
tööd; ei ole kuskil peale maatöö midagi  
leida, olgu koht suurem.

**A. Anderkopp** (töer): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Üks parandustest, mida lugupeetud rkl. härra Tamm tegi, nimelt see, et seal kus vabadikukoha äralõikamine talukohale raskusi teeb majapidamiseks, antakse põllutöoministeeriumile õigus, sellele talukohale maad riigi tagavaramaadest, kus see võimalik on juurde mõõta, on hääletamisel olnud II lugemisel. Meie rühm on siis hääletanud tema poolt. Eksiarusaamise tõttu, kus ühe paragrahvi juurde on viidud parandus, mille sisu seal kohal vastuvõetav ei ole, on § 2. hääletamisel läbi kukkunud. Seda kõike muidugi arvesse võttes, hääletame meie selle paranduse poolt praegu § 4. juures, mida aga enamalt § 2. juures vastu ei võetud. Mille vastu aga mina vaielda tahan, on ettepanek, mida lugupeetud rkl. härra Liigand tegi. Härra Liigand tahab § 4. juurde väljavõtteid teha, see tähendab, et ei anta riiklikust tagavarast maad neile, kes on kaotanud õigused käesoleva § 3. puhul maad saada, see on, kes on kohtu poolt karistatud. See seisukoht paistab meile täiesti vildak olevat, sellepärast et ta risti vastu käib mitmele põhimõttele. Kõigepealt, kui mitte seisukohal ei olda, et iga karistus peab tingimata surmanuhtlus olema, et inimene peale selle elada ei tohi, siis peab inimestele ometi elamisvõimalusi andma.

Sellepärast ei tohi inimestelt õigusi ära võtta, kes küll karistatud on, kuid kes pärast karistuse ärakandmist ausate inimestena tahavad elada ja võivad elada. Sellepärast peab põllutöoministeeriumil võimalus ja õigus olema niisugustele inimestele maad anda. Meil ei ole aga mingit määrust selle kohta olemas. (O. Liigand'i, rhv vahelhüüe.) Kui meie aga seadusega, härra Liigand, eitava keelu anname, siis oleme meie seisukoha

öelnud, et meie ei taha maad anda. (E. Masik, põl: Aga see ei keela.) Miks ta ei keela siis!? Seaduses on öeldud ju, et maad saavad ainult need, kes ei ole ette nähtud § 3-das p. c-s, tähendab, kes kohtu poolt karistatud ei ole. (E. Masik, põl: Harilikus korras.) Missuguses harilikus korras? Kui Teie arvamisel olete, et ta harilikus korras maad võib saada, las' ta siis saab. Kuid, armas Riigikogu liige, asi on nii, et seal on inimene oma naise ja lastega, ja ta ei saa seda maad seal, kus tal maja peal on, jääb sellest ilma. Teie tahate, et ta läheks siis kandideerima vallanõukogusse, aga kui talle sealt ei anta, mis ta siis peale hakkab? Ta tuleb linna ja on siis töötatööline, kelle pärast meil palju muret on, ja kes siis võib olla rändab Brasiiliasse. Meie oleme sel arvamisel, et see parandus ennast kuidagi viisi kaitsta ei lase.

**J. Uibopuu** (rhvsv): Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesolev küsimus oli maakommisjonis arutamisel ja seal tuldi otsusele, et ei ole põhjust neid inimesi, kes kohtuliku karistuse tagajärjel on sunnitud talumaalt lahkuma, jätta ilma maalapikeseta riigimaatagavarast järgmistel põhjustel: Kui inimest teistsalt kohta mitte andes, siis ei jää temale muud teed järele, kui minna uuesti vargile, veel enam siis, kui muud teenistust ei ole. Kommisjon, ja mina arvan ka Riigikogu, ei taha ometi, et meie võtame inimeselt igasuguse elamisvõimaluse ära ja sunnime teda uuesti sama teed käima, mis temalt maapidamise õiguse talumaal ära võttis. Mina arvan, et meie sarnast novelli seadusesse võtta ei saa. Neil põhjustel ei tohiks härra Liigand'i ettepanek vastuvõetav olla.

**K. Tamm** (põl) Ma vaidleksin härra Vain'ile vastu. On öeldud, kui maaomanik maad saab asemele, siis saab ta seda selles korras, mis Vabariigi Valitsus ära määrab põllutöoministri ettepanekul. Mina olen arvamisel, et meie Vabariigi Valitsus ei hakka ühekülgselt maaomaniku huvid kaitsema, ja et ta vabadiku ja riigi huvid oma silmapirilt täiesti välja jätab. Mulle paistab, et siin selles seaduses on ka riigi huvid kaitstud ja maaomanik rohkem asemele ei saaks, kui temalt võetakse.

Juhataja **A. Jürman**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **J. Vain**: Minul oleks ühe asjaolu peale tähendada. Vahelhüüdena tähend-

dati, et § 4-da põhjal võivad ka need inimesed riigimaad saada, kes § 3-da p. a põhjal on maast ilma jäänud, kellel oli kuskil maa, mis pärast ei eraldatud siin. Sõna „maatajäämine“ on niivõrd selge, et teda igapidi interpreteerida ei saa. Ei ole sugugi põhjust selle paragrahvi vastu hääletamiseks.

Juhataja **A. Jürman**: § 4-da kohta on tehtud kaks parandusettepanekut: esimene rkl. Liigand'i poolt ja teine rkl. Tamm'e poolt. Rkl. Liigand'i parandus-ettepanek on järgmine: § 4-da teises reas sõna „isikutele“ järele juurde lisada „välja arvatud need, kes ette nähtud § 3. p. c-s...“ ja sõna „annab“ asemele — samas reas võtta sõnad „võib anda“. Selle kohta on tehtud ettepanek lahuse hääletada.

Teiseks härra Tamm'e ettepanek, § 4-das esimese lause järele võtta uus lause sisse: „Niisama annab põllutöministeerium maaomanikule viimase soovil eelpool ettenähtud korras võõrandatud maa asemel riigi maad ehk muid soodustusi riigi tagavaramaade tarvita-mise suhtes.“

Hääletamisele tuleb rkl. Liigand'i ettepaneku I osa. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 29 häält, vastu 31 häält, seega tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb ettepaneku osa sõna „annab“ asemele võtta sõnad „võib anda“. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 37 häält, vastu 22, seega on ettepanek vastu võetud.

Hääletamisele tuleb härra Tamm'e ettepanek. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 27 häält, vastu 26 häält. (Hüüded: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: ettepaneku poolt on antud 30 häält, vastu 33 häält, erapooletuid 1, — seega on ettepanek tagasi lükatud. Panen § 4. hääletamisele komisjoni poolt esitatud kujul ühes rkl. Liigand'i teise parandusega. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 4 ühes parandusega vastu võetud.

Aruandja **J. Vain** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu § 5.

§ 5. Käesoleva seaduse teostamiseks asutatakse kohalikud korralduskomisjonid, kes koosnevad põllutöministeeriumi esitajast kui esimehest ja kahest liikmest, kellest üks usaldusmehena maaomanikkude, teine usaldusmehena maakasutajate poolt valitakse vastavalt selle kogukonna maaomanikkude ja maakasutajate keskel, kelle maad korraldamisele

tulevad. Asja otsustamisel, kus maaomanikuks kogukond või asutus, esineb usaldusmehena kui komisjoni liige maaomanikkude usaldusmehe asemel vastava kogukonna või asutuse esitaja kogukonna valitsuse või asutuse volitusel.

Aruandja **J. Vain** (loeb):

§ 6. Kohalikud korralduskomisjonid astuvad kokku 6 kuu jooksul, käesoleva seaduse jõusseastumise päevast arvates.

**A. Kärner** (stp): Ühenduses minu poolt tehtud täiendustega § 1. ja teiste juurde, panen ette § 6. lõppu juurde lisada järgmine lause: „Välja arvatud käesoleva seaduse § 1. märkuses ettenähtud juhtumised, kus korralduskomisjon kokku astub viibimata pärast lapi- ja ühismaade korralduspiirkonna kava kinnitamist.“

Juhataja **A. Jürman**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **J. Vain**: Sel ajal, kui käesolev seadus maakommissionis arutamisel oli, ei olnud maakommissionil veel täielikku välja-vaadet selle kohta, millal maade korraldamisele võib asuda. Sellepärast ei saa ma maakommissioni nimel rkl. Kärner'i ettepaneku kohta seisukohta võtta, vaid palun teda eraldi hääletada. (Vahelhüüe paremalt poolt: Mis tähtsus sellel on?) Tähtsust ei ole muud midagi, kui et Saaremaal tulevad korraga korraldamisele lapitalud ja popsikohad ühel ajal. Kuna sel ajal ei olnud veel maakorraldamise seadust, ei saadud ka maakommissioni selle kohta seisukohta võtta.

Juhataja **A. Jürman**: Panen rkl. Kärner'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Poolt on antud 29 häält, vastu 17 häält, seega on ettepanek vastu võetud. Panen § 6 ühes parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 6 vastu võetud.

Aruandja **J. Vain** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu § 7.

§ 7. Kuu aja jooksul käesoleva seaduse jõusseastumisest arvates, kutsuvad vallavalitsused avalikkude kuulutustega kõiki isikuid, kel käesoleva seaduse põhjal õigus on oma vahekordi lahendada, kolme kuu jooksul vallavalitsuses registreeruma usaldusmeeste valimiseks.

Ühe poole registreerimisel registreeritakse ka tema vastaspool, millest viimasele kirjalikult teatatakse.

**A. Anderkopp** (töer): § 4. juures jäi teatav küsimus lahtiseks, kuna redaktsiooni-line parandus, mis § 2. ja § 4. kohta tehti, teatava põhimõtte läbiviimiseks, vastuvõtmist ei leidnud. Kuna II lugemine võimaluse annab teatud põhimõtte läbiviimiseks paragrahve mitte kindlas järjekorras vastu võtta, siis teen ma ettepaneku, vastu võtta uus paragrahv selle eeldusega, et ta III lugemisel vastavasse kohta paigutatakse. Minu ettepanek kõlab järgmiselt: „§ 7-a. Põllutöoministerium võib anda eramaade omanikkudele viimaste soovil käesoleva seaduse alusel eraldatud maade asemel § 4. korras riigimaad ehk muid soodustusi riigi tagavaramaade tarvitamise suhtes.“

**Juhataja A. Jürman:** Lõpusõna on aruandjal.

**Aruandja J. Vain:** Komisjonis ei ole sellekohast parandust tehtud, mispärast ma komisjoni nimel seisukohta selle paragrahvi kohta võtta ei saa.

**Juhataja A. Jürman:** Asun § 7-a hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 7-a vastu võetud.

**Aruandja J. Vain** (loeb):

§ 8. Kahe nädala jooksul peale registreerimise tähtaja lõppu, kutsub vallavanem § 7. korras registreeritud isikud usaldusmeeste valimise koosolekule, eraldi maaomanikke ja maakasutajaid. On kas maaomanikke või maakasutajaid koosolekule tulnud alla poole registreeritute arvust, ei ole koosolek otsusvõimeline ja vallavanem kutsub avaliku kuulutuse väljapanemisega ja kutsete saatmisega mitte varem kui 7 päeva ja hiljemalt 14 päeva pärast uue koosoleku kokku, mis otsusevõimeline on kokkutulnute arvu peale vaatamata. Koosoleku otsused tehakse hääletamusega.

Koosolekut juhatab vallavanem, protokolleerib vallasekretäär sellekohasesse protokolliraamatusse, kuhu ka tema poolt kohaliku korralduskomisjoni edaspidised protokollid sisse kantakse. Vallavanem ja sekretäär, kui nad asjaosalised ei ole, hääletamisest osa ei võta.

**H. Anniko** (krst): Teen ettepaneku, § 8-da alguses sõnade „kahe nädala jooksul“

asemele võtta sõnad „kuu aja jooksul“. Kaks nädalat on liig lühikene aeg, ja kuu aja jooksul oleks juba võimalik seda asja korraldada.

**Juhataja A. Jürman:** Lõpusõna on aruandjal.

**Aruandja J. Vain:** Ettepanek on puht-tehnilist laadi, kuna komisjon on asunud seisukohale, termin kaks nädalat võtta, siis ei saa ma selle ettepanekuga ühineda, vaid palun Riigikogu otsustada.

**Juhataja A. Jürman:** Panen rkl. Anniko ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Poolt on antud 29 häält, vastu 17 häält, seega on ettepanek vastu võetud. Panen § 8. hääletamisele ühes parandusega. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 8 vastu võetud.

**Aruandja J. Vain** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu § 9.

§ 9. Lisaks usaldusmeestele (§ 5), keda valitakse eelmise (§ 6) korras, valivad kui maaomanikud nii ka maakasutajad usaldusmehele ühe asetäitja, kes võtab komisjoni töödest usaldusmehe puudumisel liikmena osa.

**Aruandja J. Vain** (loeb):

§ 10. Ei toimu usaldusmehe või tema asetäitja valimised, määrab valimatajäänud usaldusmehe või tema asetäitja vallanoõukogu. Maaomanikkude usaldusmeheks määratakse maaomanik, maakasutajate usaldusmeheks maakasutaja.

Ei ilmu kogukonna või asutuse esitaja komisjoni koosolekust osa võtma, siis täidab tema aset valitud või määratud usaldusmees.

**M. Juhkam** (töer): Teen selguse mõttes redaktsioonilise paranduse, nimelt § 10-das 2. lõikes võtta sõna järele „aset“ sõnad „§ 5-das ettenähtud korras“.

**Aruandja J. Vain:** Ühinen selle ettepanekuga.

**Juhataja A. Jürman:** Rkl. Juhkam'i parandus eraldi hääletamisele ei tule, kuna aruandja sellega ühinenud on.

Hääletamisele tuleb § 10. ühes parandusega. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 10 vastu võetud.

**Aruandja J. Vain** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 11—16.

§ 11. Kohaliku korralduskommissjoni istungid kutsuvad kokku komisjoni esimees tarbe järele, kuid iga esitatud palve vaadatakse läbi ja otsustatakse hiljemalt 6 kuu jooksul, esitamise päevast arvates. Komisjoni istungitest teatab komisjoni esimees liikmetele, nende asetäitjatele ja asjaosalistele allkirja vastu. Komisjoni asjaajajaks on vallasekretäär.

Komisjoni istungid on avalikud.

Märkus. Ei tule komisjon kahekordse kutse peale kokku, saadab komisjoni esimees selleks istungiks määratud materjali maakorralduse komisjoni otsustamiseks.

§ 12. Kohalik korralduskommissjon on kohustatud asjaosaliste ja nende poolt kutsutud tunnistajate ja ekspertide seletusi ära kuulama ja tarbekorral asjaolude selgitamiseks ka koha peale ilmuma.

§ 13. Kõik kohaliku korralduskommissjoni otsused pannakse avaliku kuulutusena vallavalitsuses välja ja nende peale võib ühe kuu jooksul kuulutuse väljapanemise päevast arvates, maakorralduse komisjoni edasi kaebada.

§ 14. Maakorralduse komisjon vaatab avalikul istungil läbi kõik temale otsustamiseks saadetud asjad ühes juurdekuuluva materjaliga ja sissetulnud kaebustega, kuulab ära ilmunud asjaosaliste ja tunnistajate seletusi ja tarbekorral asjatundjate arvamisi ning teeb otsuse, mille peale võib kaevata ühe kuu jooksul maakorralduse peakomisjonile.

Märkus. Maakorralduse komisjoni istungist teatab maakorralduse komisjoni alaline liige komisjoni liikmetele, asjaosalistele ja tunnistajatele allkirja vastu.

§ 15. Maakorralduse komisjonile sissetulnud materjal vaadatakse läbi ja otsustatakse komisjoni poolt hiljemalt 1 aasta jooksul, sissetuleku päevast arvates.

§ 16. Isikud, kes käesoleva seaduse alusel maade korraldamist soovivad ja kel seda õigus nõuda (§ 2), annavad sellekohase palve kohaliku korralduskommissjoni esimehele ühe aasta jooksul, selle seaduse jõusseastumise päevast arvates.

Aruandja **J. Vain** (loeb):

§ 17. Leiab kohalik korralduskommissjon palve põhjendatud, teeb tema pooltele ettepaneku koha eraldamise ja selle edaspidise kasutamise üle kokku leppida.

Saavutavad maaomanik ja maakasutaja kokkuleppe, siis sünnib koha eraldamine ja edaspidine kasutamine kokkuleppe alusel. Ei

lepi maaomanik ja maakasutaja koha eraldamise üle kokku, otsustab selle eraldamist kohalik korralduskommissjon.

On aga koha kasutamise üle endisest ajast kokkulepe olemas, siis jääb see maa kasutaja nõudel maksvaks.

**K. Tamm** (põl): § 17-da viimane lõige võimaldab ülekohut maaomaniku vastu jätkata. Käesolevas paragrahvis on öeldud: „On aga koha kasutamise üle endisest ajast kokkulepe olemas, siis jääb see maakasutaja nõudel maksvaks.“ Niisugusel korral ei panda sugugi tähele, missugusel arvamisel maaomanik selle kohta on. Näiteks on meil niisugused lepingud olemas, mis aastat 15, 20 tagasi 50—60 aasta peale sõlmitud, kus rent rublades ette nähtud, kuid nüüd iga rubla pealt 1½ marka maksetakse. Muidugi on sarnased lepingud maakasutajatele väga vastuvõetavad ja tulukad, sest nende lepingute alusel kasutavad nad maad peaaegu muidu. Käesoleva paragrahvi viimane lõige jätab täiesti maakasutaja otsustada, kas ebaõiglane rendi seisukord peab jätkuma, või tuleb maakorraldusele üle minna. Kord, mis § 17. ette nähtud, on maaomanikkude vastu täiesti ülekohtune, ja sellepärast teen ettepaneku, selle paragrahvi viimane lõige välja jätta. Et seda saavutada, esitan mina positiivse ettepaneku — uue paragrahvi, kus puudub viimane lõige.

**M. Laarman** (põl), kohalt: Ma loobun sõnast.

**M. Juhkam** (töer): Teen ettepaneku, selguse mõttes võtta II lõikes sõna „kokkuleppe“ järele sõnad „mis korralduskommissjoni poolt protokolleeritakse“. Mõte on see, et kokkuleppeid, mida tehakse maaomaniku ja maakasutaja vahel, peaks tehtama kirjalikult, sest muidu võivad tekkida arusaamatused.

Juhataja **A. Jürman**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **J. Vain**: Mis puutub härra Juhkam'i parandusse, siis on sama asi ka paragrahvi lõikes mõeldud, sest pooled, kellele ettepanek tehtud kokku leppida, peavad kokkuleppe esitama teatud komisjonile, vastasel korral ei saa kokkulepet täita. Kuna härra Juhkam'i parandus paragrahvisse selgust toob, ühinen sellega.

Mis puutub härra Tamm'e ettepanekusse, siis ei ole sellest kaua tagasi, kui sellest samast rühmast, kuhu härra Tamm kuulub, vaieldi väga selle vastu, et igasugused kokkulepped peavad ellu jääma. Neid mõtteid avaldati just Uulu-Surju renditalude kohta käivate ostu-

müügi lepingute juures. Peaks ometi asutama ühele seisukohale, see on valida emba-kumba: kas kokkulepe tunnustada või mitte. (J. Tõnison, rhv: Sõjaaegset kokkulepet ei saa tunnustada!) Uulu-Surju juures on lepingud alles pärast sõda tehtud. Sel ajal oli Saksa mark võrdlemisi kõrge, kuid 22 talu läks ära hinna eest, kus 1 mark ei vasta 10 pennilegi. Maakommisjon, arvesse võttes, et nende kokkulepete arutamise pärast Uulu-Surju talu rentnikud taludest välja tõstetakse, leidis, et oleks otstarbekohane, et ka siin kokkulepet austataks ja maakasutajad kohtadele alles jäetaks. Mis sellesse puutub, kas niisuguste kokkulepete alusel paljud maapidajad kohtadele jäetakse, ilma et nad võiksid käesolevat seadust vahakordade lahendamiseks tarvitada — selleks on minul vähe usku. Need kokkulepped ei ole tehtud pika aja peale, ja kui tähtaeg lõpeb, satub maakasutaja igasuguse kaitse alt välja, mis tema maaga seotud, ning selle tõttu võidakse temale hiljem kõrge rent ja niisamuti kõrged maksud peale panna. Selle kartuse pärast uuendab maakasutaja praeguse seaduse põhjal endist kokkulepet. See liik maid, mis vana rendilepingu järgi kasutamiseks võib jääda, on väga väikene, ja kuna komisjon siinkohal maksmatajätmise seisukohale asus, ei saa ma sellega ühineda.

Juhataja **A. Jürman**: § 17-da kohta on esitatud järgmised ettepanekud: rkl. K. Tamme poolt on ettepanek, paragrahvi viimane lõige välja jätta. Rkl. Juhkami poolt on ettepanek, võtta paragrahvi teises lõikes sõna „kokkuleppe“ järele sõnad: „mis korralduskomisjoni poolt protokolleeritakse.“ Viimase parandusega on aruandja ühinenud, nii et see eriti hääletamisele ei tule. Hääleta-

misele tuleb rkl. Tamme ettepanek. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 28 häält — vastu 30 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud. (Hüüded: Sedelitega.) Nõutakse sedelitega hääletamist. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: Ettepaneku poolt on 29 häält — vastu 35 häält, seega on parandus-ettepanek tagasi lükatud. Hääletamisele tuleb § 17 ühes rkl. Juhkam'i parandus-ettepanekuga. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 17 ühes parandusega vastu võetud. (Hüüded: Lõpetada!) Korra kohta on sõna rkl. Martinson'il.

**M. Martinson** (põl): On küll viisiks saanud kella 2-ni koosolekut pidada, aga et täna pärast koosoleku lõppu vanematekogu kokku tuleb, ja kell 2 komisjoni koosolekud algavad, siis oleks tarvilik praegu koosolek lõpetada, et komisjonid saaksid tööd alata.

Juhataja **A. Jürman**: Korra kohta on rkl. Martinsoni poolt ettepanek, koosolek lõpetada. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 25 häält, vastu 27 häält, seega ei ole ettepanek vastu võetud. (Hüüded: Sedelitega!) Kas tehakse kindel ettepanek.

**M. Laarman** (põl), kohalt: Teen ettepaneku, sedelitega hääletada.

Juhataja **A. Jürman**: Nõutakse sedelitega hääletamist. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: Ettepaneku poolt on 34 häält, vastu 26 häält, seega on ettepanek vastu võetud ja otsustatud koosolek lõpetada. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 1.50 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **A. Jürman**.

Sekretäär **J. Holberg**.

Abisekretäär **L. Raudkepp**.

